

**SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY
DEPARTMENT OF IVANO-FRANKIVSK**

**PRECARPATHIAN BULLETIN
OF THE SHEVCHENKO SCI-
ENTIFIC SOCIETY**

Word

2(22) 2013

Ivano-Frankivsk
2013

**ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ім. ШЕВЧЕНКА**

**ПРИКАРПАТСЬКИЙ
ВІСНИК НТШ**

Слово

2(22) 2013

Івано-Франківськ
2013

ПРИКАРПАТСЬКИЙ ВІСНИК НТШ

Головний редактор – докт.техн.наук В.М.Мойсишин

Слово

У випусках серії “Слово” публікуються наукові матеріали за напрямками:

- Мовознавство
- Літературознавство
- Фольклористика
- Журналістика
- Мистецтвознавство

Редактор: докт.філол.наук С.І.Хороб

Відповідальний секретар: докт.філол.наук Р.Б.Голод

Редакційна колегія:

докт.філол.наук В.М.Барчук, докт.філол.наук М.І.Голянич,
докт.філол.наук М.С.Скаб (Чернівці), докт.філол.наук В.В.Грешук,
докт.філол.наук В.І.Кононенко, докт.філол.наук І.В.Кононенко (Варшава,
Польща);

акад. НАНУ, докт.філол.наук С.І.Козак (Варшава, Польща), докт.філол.наук І.В.Козлик, докт.філол.наук Б.С.Криса (Львів), докт.філол.наук С.М.Луцак, докт.філол.наук Н.В.Мафтин, акад. НАНУ, докт.філол.наук М.В.Мушинка (Пряшів, Словаччина), докт.філол.наук Р.В.Піхманець, акад. НАНУ, докт.філології Л.І.Рудницький (Філадельфія, США), докт.філол.наук Т.Ю.Салига (Львів);

канд.філол.наук М.М.Васильчук (Коломия), канд.філол.наук Н.Д.Димніч, докт.філол.наук В.А.Качкан, докт.філол.наук І.В.Крупський (Львів), докт.філол.наук В.В.Лизанчук (Львів), докт.філол.наук Б.І.Мельничук (Чернівці), докт.філол.наук Б.І.Потятиник (Львів);

докт.філол.наук Я.І.Гарасим (Львів), докт.іст.наук В.М.Глушко (Львів), докт.філол.наук В.Ф.Давидюк (Луцьк), докт.філол.наук Р.Ф.Кирчів (Львів), докт.філол.наук В.Ф.Погребенник (Київ), канд.філол.наук С.Г.Пушик;

канд.іст.наук А.В.Грицан, докт.мист. В.Г.Дутчак, докт.мист. Г.В.Карась, докт.мист. Л.О.Кияновська (Львів), докт.мист. П.Ф.Круль, канд.мист. Л.І.Серганюк, докт.мист. М.Є.Станкевич (Львів), докт.мист. Д.В.Степовик (Київ), докт.мист. М.В.Черепанин.

УДК 94(477.83/.86): 821.161.2
ББК 63.3(4Укр)52

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І ГАЛИЧИНА (XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

І. Я. Райківський

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
кафедра історії України;
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57*

У статті висвітлюється вплив творчості Т. Шевченка на формування модерної української національної самосвідомості в Галичині в 40-х рр. XIX – на початку XX ст. Особливу увагу звернуто на перше знайомство галичан із творами видатного українського письменника і національного ідеолога, зокрема діячів “Руської трійці”, інтерес Т. Шевченка до Галичини, формування Шевченкового культу в краї. Окремо розглядається питання поінформованості галицьких діячів про вихід першого видання “Кобзаря” в 1840 р.

Ключові слова: *Тарас Шевченко, український національний рух, Галичина, національна ідея.*

Постать Т. Шевченка відіграла ключову роль у розвитку українського національного руху в Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст. Шевченковий “Кобзар” будив національні почуття і сприяв кристалізації модерної української національної самосвідомості серед місцевого галицько-руського населення. Обрана тема під кутом зору впливу творчості Т. Шевченка на національний рух галицьких русинів-українців привертала увагу дослідників [3; 21; 22; 46 та ін.], але й досі викликає науковий і суспільно-політичний інтерес у руслі сучасних теорій нації і націоналізму.

До появи на історичній арені Т. Шевченка і Кирило-Мефодіївського товариства наукова й літературна діяльність української інтелігенції на Наддніпрянщині, як правило, поєднувалася з лояльністю до імперських структур влади. “...Любов до побуту, звичаїв, ...повір і пісень українського простолюддя, – писав громадський діяч Ю. Охримович, – оборона самостійности української мови, права українського письменства (красного) на самостійний розвиток та вкінці романтична туга за історичним минулим... – ось і всі складники” діячів першої хвилі “національного відродження” [40, с. 9]. Показово, що Д. Бантиш-Каменський, автор першого узагальнюючого видання з історії України-“Малоросії”, присвятив свою працю царю – “всепресвѣтлѣйше-му, державнѣйшему, великому государю императору Николаю Павловичу, самодержцу всероссійскому” [4, с. 19]. З іншого боку, російське самодер-

жавство толерантно ставилося до народознавчих досліджень та нової української літератури, в яких бачило нешкідливі провінційні почуття.

У свідомості українських діячів до середини XIX ст. існувала по суті ієрархія кількох лояльностей або ідентичностей, тобто можливість бути водночас патріотично настроєним малоросом (українцем) і росіянином або росіянином із Малоросії, що розмовляє місцевою говіркою. До цієї категорії людей належав, зокрема, М. Гоголь [9, с. 149; 34, с. 309, 313]. У листі до О. Смірної М. Гоголь писав 24 грудня 1844 р. (за новим стилем): "...Сам не знаю, кака у меня душа, хохлацкая или русская. Знаю только то, что никак бы не дал преимущества ни малороссиянину перед русским, ни русскому пред малороссиянином. Обе природы слишком щедро одарены Богом и, как нарочно, каждая из них порознь заключает в себе то, чего нет в другой – явный знак, что они должны пополнить одна другую" [12, с. 375]. Отже, М. Гоголь на особистому прикладі намагався органічно поєднати малоруську і великоруську ідентичність.

Першою політичною організацією, що виступила проти самодержавно-кріпосницького режиму в Росії та поставила вимоги української національної державності, стало таємне Кирило-Мефодіївське товариство в 1846–1847 рр. Кирило-мефодіївці, на відміну від своїх попередників, вірили в майбутнє України (а не Малоросії як невід'ємної частини Росії), обґрунтували політико-державницьку перспективу національної ідеї. Товариство виступало за вільну, демократичну Україну в федерації слов'янських народів із центром у Києві. Водночас програмний документ товариства "Книга буття українського народу" ("Закон Божий") конкретно не ставила питання про етнічні межі українського народу, історичну долю Галичини під польською владою. Виклад історичного матеріалу практично закінчується ліквідацією козацької автономії в останній третині XVIII ст. [28].

Особливу роль у "національному відродженні" відіграв Т. Шевченко, творчість якого мала великий вплив на утворення і діяльність кирило-мефодіївців. Він уперше використав народну (етнічну) культуру при творенні "високої" національної культури. Це призвело до формування новочасної української літературної мови, причому цією мовою ідеальна українська спільнота була протиставлена російській імперській структурі [48, с. 205, 206]. Т. Шевченко першим, на противагу імперському міфу Санкт-Петербурга, створив, за словами О. Забужко, новий "міф України", що започаткував "радикально нову парадигму співжиття українського індивіда з імперією. ... Не знаючи (у кращому разі – напівзнаючи) конкретно-історичної України" середини XIX століття, Т. Шевченко зумів узагальнити "предмет своїх дитинних емоційних фіксацій (як відомо, молодий Тарас з 14 років проживав за межами України. – *І.Р.*) до рангу ідеалу національного буття" [25, с. 47, 105]. Сучасний львівський дослідник Є. Нахлік слушно зауважив, що в творчості

Т. Шевченка було тяжіння до “ідеальної спільноти”, поет “приймав ідею національної держави, але не абсолютизував її” [37, с. 82, 83].

У суті Шевченкової поезії лежить міфологічне мислення й особливе міфологічне сприйняття України, як набуває рис ідеального явища. Водночас Т. Шевченко не окреслює і не визначає меж значення майбутнього, що уявляється ним лише як становлення, майбутнє має перемогти і виправити сучасне. Поетичним словом він поклав початок системі національних символів, навколо якої почала формуватися “модерна” або “новочасна” українська ідентичність [14, с. 169, 172, 179; 15, с. 12]. Як відомо, існування будь-якої нації має як об’єктивні (ті, що піддаються спостереженню й опису – особливості поведінки, мови, фольклору та ін.), так і суб’єктивні ознаки. Однак визначальним для нації вважається суб’єктивне відчуття її членами приналежності до однієї спільноти, авторитетний фахівець з питань націології Б. Андерсон влучно характеризував націю як “уявлену (виділено автором. – *I.P.*) спільноту”, яка є генетично обмеженою (не може бути рівнозначною людству) і суверенною (прагне отримати повну свободу і незалежність) [1, с. 23–25]. Під цим кутом зору життя і творчість національного ідеолога Т. Шевченка можна розглядати як рубіжний етап у формуванні новочасної української національної самосвідомості.

Щоправда, в “Кобзарі” конкретно не згадувалося про історичну долю і становище Галичини. Однак є підстави вважати, що для Т. Шевченка Галичина була такою самою Україною, як і “малоросійські” землі під владою Росії. “Від берегів тихого Дона до кремнистих берегів швидкоплинного Дністра, – писав він у повісті “Прогулка с удовольствием и не без морали” в 1856 р., – один ґрунт землі, одна мова, один побут, одна фізіономія народу; навіть пісні одні і ті самі. Як одній матері діти” [62, с. 319]. Уперше ця повість була надрукована лише в 1880-х рр., повністю обидві її частини побачили світ у журналі “Киевская старина” за 1887 р. (протягом червня – вересня).

Т. Шевченкові не стало на перешкоді, що русини Галичини були уніатами, греко-католиками, проти яких як зрадників православ’я боролися звеличені ним українські козаки. Для Т. Шевченка Україна була абсолютною цінністю, він відверто писав:

*Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!* [17, с. 119, 120; 63, с. 351].

Діяльність Т. Шевченка і кирило-мефодіївців по суті стала вододілом у розвитку самостійної української національної ідеї серед місцевої еліти, яка до цього часу намагалася поєднати малоросійський патріотизм і широкє (“общерусское”) трактування своєї ідентичності. Концептуально в колах молоді інтелігенції Наддніпрянщини з середини 1840-х рр. з’явилася “віра у взаємовиключні ідентичності”, тобто немо-

жливість примирення кількох лояльностей або ідентичностей – української (малоросійської) з російською (або польською) [16, с. 40, 41; 34, с. 313, 316]. Відомий мовознавець, діяч київської “Старої громади” К. Михальчук влучно зауважив, що в кінці XIX ст. “Тоголі й Богдани Залеські”, за його словами, свого часу “воображавшіе, что можно быть въ одно и то же время истыми украинцами (малоросами, русинами. – *І.Р.*) и великороссами или поляками, въ настоящее критическое время уже невоз-можны”. Замість них відтепер були можливі або національно свідомі українці (“Шевченки, Нечуї-Левицькі, Панаси Мирні та їм подібні”), або “Добрянські, Площанські” (за прізвищем ідеологів москвофільства в Галичині. – *І.Р.*) разом із тими, хто став на відверто проросійські позиції [36, с. 40].

Т. Шевченко виявляв інтерес до літературного руху галичан, був поінформований про виданий у 1837 р. фольклорно-літературний альманах “Руської трійці” “Русалка Дністровая”, що вперше ввів народну мову місцевих русинів у літературу. Т. Шевченко міг знати про збірку принаймні зі статті М. Максимовича “О стихотвореніяхъ Червонорускихъ”, опублікованої в другому випуску “Кіевлянина” 1841 р. Автор із прихильністю писав про перші паростки нової української літератури в Галичині. Червону, або Галицьку Русь, незважаючи на її п’ятивікову відірваність від великого руського світу, він вважав близькою для Києва: “...Та же Руская рѣчь звучить за Днѣстромъ, что и на Днѣпрѣ; на томъ же языкѣ народная пѣснь оглашаетъ Карпатскія горы и раздается по Украинскимъ степямъ и берегамъ Черноморскимъ” [35, с. 120, 121]. Серед галицьких видань М. Максимович виділив альманах “Руської трійці” – “цѣлую книжку стиховъ и прозы на языкѣ Южнорускомъ” [35, с. 142]. Завершується стаття оглядом змісту “Русалки Дністрової”, за словами історика літератури В. Щурата, “оглядом, повним щирого визнання для почину молоді “трійці” [64, с. 136].

Напевно, Т. Шевченко читав “Русалку Дністровую” і схвально відгукнувся про неї [11, с. 69, 70], що підтверджує, зокрема, лист П. Лукашевича І. Вагилевичу від 21 вересня 1843 р. П. Лукашевич писав, що на момент отримання Вагилевичого листа разом з Т. Шевченком, який наприкінці серпня гостював у його родинному маєтку в с. Березань на Київщині, читали поему “Мадей”, надруковану в Будині. Очевидно, мова йшла про збірку “Руської трійці”. “...Дарите насъ чистою мовою Бескедьскою, – стверджував П. Лукашевич, – ибо вона наша прадѣдовська”. Автор просив описати “весь народъ Руській живуцій въ Карпатахъ съ ихъ обычаями, преданіями и нарѣчіями”, прямо заявляв про схожість народної мови по обидва боки австро-російського кордону (“поднарѣчіе Вольнское сходственно съ Вашимъ Галицкимъ, воно занапашено полонизмомъ...”) [10, с. 310, 311]. З листа довідуємося, що П. Лукашевич за-

пропонував Т. Шевченку “заимствовать нѣкоторые слова и формы Ваши (галицькі. – *І.Р.*), на что онъ согласился” [10, с. 312].

Уміщена в “Русалці” народна пісня “Ой, дуброво, дубровонько”, можливо, надихнула Т. Шевченка на створення поезії “Ой, діброво, темний гаю” [51, с. 298]. Т. Шевченко як основоположник нової української літератури та української літературної мови мав книги про Галичину у власній бібліотеці, що містила такі видання: фольклорну збірку П. Лукашевича “Малороссийские и червонорусские народные думы и песни” (С. Пб., 1836), історичну працю М. Смирнова “Судьбы Червонной или Галицкой Руси” (С. Пб., 1860, український переклад цієї праці було надруковано в “Руській історичній бібліотеці” у Львові 1886 р.), збірник народних пісень поляка В. Залеського “Пісні польські і руські люду галицького”, виданий у Львові 1833 р., тощо [21, с. 67].

У свою чергу творчість Т. Шевченка привернула увагу діячів “Руської трійці” вже на початку 40-х рр. Так, М. Шашкевичу в 1842 р. потрапив до рук виданий Є. Гребінкою роком раніше в Петербурзі літературний альманах “Ластівка” [39, с. 34]. На сторінках альманаху публікувалися, поряд із творами Г. Квітки-Основ’яненка, І. Котляревського, П. Куліша та ін., кілька поезій Т. Шевченка. У післямові Є. Гребінка звернувся до земляків із проханням читати книжку швидше: “Полюбите же земляки нашу Ластивочку, читайте її швидче, бо не-забаромъ може прьлетять соловьи, тогда хто стане слухать Ластѡвку!?” [29, с. 380]. Ознайомлюючи з цим виданням свого далекого родича М. Козловського, М. Шашкевич писав: “Несе ся воздухами до вас, мої миленькії, шпарка Ластівка; ой, ластівка ж то, ластівка! Такої ще ніхто зроду не бачив...” [42, с. 231, 232].

Зацікавленість вітчизняних істориків викликало питання, чи були знайомі діячі “Руської трійці” з Шевченковим “Кобзарем” видання 1840 року? На думку Омеляна Огоновського, К. Студинського та деяких інших відомих науковців, лідер “Трійці” М. Шашкевич бачив перше видання “Кобзаря” і з радістю прочитав вісім поезій, вміщених у ньому [39, с. 34; 52]. К. Студинський, приміром, стверджував, що окремі рядки Шашкевичевої поезії перегукувалися з першими творами Т. Шевченка. Зокрема, вчений бачив схожі сюжети у вірші Т. Шевченка “До Основ’яненка” (1839 р.), вміщеного у першому виданні “Кобзаря”, та поезії М. Шашкевича “Побратимові, посылаючи йому пісні українські”, присвяченій послідовнику “Руської трійці” М. Устияновичу. Кобзар тужив за козацькими часами і Гетьманщиною, сподівався на те, що козацька “слава не поляже”:

*Не поляже, а розкаже,
Що діялось в світі,
Чия правда, чия кривда
І чий ми діти.*

*Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люде, наша слава,
Слава України!*

[63, с. 55, 56].

Отже, Т. Шевченко приділяв велику увагу українській народній пісні, що має розносити славу про Україну по всьому світові. Ця теза, вважав К. Студинський, прослідковується у Шашкевичевій поезії “Побратимові...” (1840–1842 рр.), коли мова йде про пісню, яка

*...буде літати
І буде співати
І о руській славі
Скрізь світу казати!* [59, с.104].

У цій же поезії М. Шашкевича є слова, що перегукуються, на думку К. Студинського, з ще одним віршем із першого видання “Кобзаря” – “Перебендя” (1839 р.). Читаємо у М. Шашкевича про те, як руська (українська) пісня “луну розпустить ген-ген долинами, І гомоном шибне ген-ген дубровами”, а далі “при Чорнім морі Себе заквітчає, В степах на просторі Весело заграє”, занесеться у води Дніпра і Дністра і врешті-решт “Під небо до сонця Ген-ген полетить, Під небом, край сонця Сонечком повисне [59, с. 104]. Вислів лідера “Трійці” нагадав К. Студинському “Перебендю” (кобзаря. – *І.Р.*), про якого Т. Шевченко писав: “Старий заховавсь В степу на могилі, щоб ніхто не бачив, Щоб вітер по полю слова розмахав”, а думка

*край світа на хмарі гуля. Де воно ночує, як воно встає;
Орлом сизокрилим літає, ширяє, Послухає моря, що воно говорить,
Аж небо блакитне широкими б'є; Спита чорну гору: “Чого ти німа?”
Спочине на сонці, його запитає, І знову на небо... [63, с.47].*

Однак твердження К. Студинського про вплив Шевченкового “Кобзаря” з 1840 р. на творчість М. Шашкевича не є достатньо переконливим. М. Возняк на основі глибокого опрацювання першоджерел зробив протилежний висновок про те, що “Кобзар” навряд чи мав якийсь вплив на творчість лідера “Руської трійці”. У не опублікованій досі статті “Перший етап зацікавлення Шевченком у Наддністрянщині” (1940 р.) він писав: “З думкою про вплив Шевченкового “Кобзаря” з 1840 р. на поетичну творчість Маркіяна Шашкевича не можу погодитися”. На його погляд, М. Шашкевич не мав у руках “Кобзаря” 1840 р., “з поезій Шевченка було йому відоме тільки те, що приніс Гребінчин альманах “Ластівка” з 1841 р.” [31, арк.1, 2]. У “Ластівці” були надруковані поезії Т. Шевченка: “Вітре буйний, вітре буйний!”, “Причинна”, “На вічну пам'ять Котляревському” і першу главу з поеми “Гайдамаки” [29].

Безперечно, інформація про вихід першої Шевченкової книжки дійшла до М. Шашкевича, однак радше за все з чужих уст. Він міг дізнатися про це з напутнього слова Є. Гребінки до уривка “Гайдамаків”, опублікованого в “Ластівці” [58, с. 111]. Є. Гребінка, зокрема, порівнював поему “Гайдамаки” за поетичною досконалістю зі смачним кавуном у Спасівку та жаркий день після обіду: “Порадував нас торикъ Шевченко кобзаремъ, а теперъ зновъ напысавъ поему Гайдамакы. ...Гарна штука, дуже гарна... И иссы и ще хочетця – и чытаешъ и не одырвешся”

[29, с. 371]. До 1843 р. (року смерті М. Шашкевича) в бібліотеці Оссолінеум у Львові, як і в особистій бібліотеці Я. Головацького, фондами яких користувався М. Шашкевич, не було першого видання “Кобзаря” 1840 р. [24, с. 198].

Я. Головацький та І. Вагилевич, імовірно, теж не бачили тоді першого “Кобзаря”. Так, у копіях Шевченкових творів Я. Головацького міститься посилання лише на “Ластівку” та друге видання збірки “Кобзар”, що побачило світ у Петербурзі в 1844 р. [32, арк.1, 3 зв., 4, 8, 9 зв., 10, 11, 12, 14 зв., 15 зв.]. І. Вагилевич писав Я. Головацькому 1 липня 1843 р. про намір видати статтю “о южнорусском языке” і просив “дещо в тім допомогти”, зокрема, інформувати про видання, яких “не маю (виділено нами. – *І.Р.*), наприклад, книжки: повісті Г. Квітки, стихотворенія Гулака-Артемовського, Т. Шевченка “Кобзар” і “Гайдамаки”, Котляревського “Енеїда” і пр. Добре би було, аби-сь написав і оцінку кожного сочиненія, а я на Тебе ся покличу” [60, с. 206]. У “Замітках о руській літературі” І. Вагилевича, опублікованих у 1848 р. (стаття вперше вийшла в редакції І. Вагилевичем газеті “Дневник руський”, що виходила у Львові під час революції 1848 р. (ч. 5, 6, 8)) [43, с. 158–170], що вважаються першим нарисом нової української літератури, Т. Шевченкові присвячено окремий абзац. “Т. Шевченко, знакомитий поет, – писав він, – издав свої вірші під надписом: “Чигринський Кобзар” (Петерсб[ург], 1840; втор[оє] изд[аніє] 1844), в котрих повно ревного чутя; межі ними відличаються “Підкова” і “Тарасова ніч”, із іншого взгляду ударяє “Катерина”. Далі говорилося про видання Т. Шевченком поем “Гайдамаки”, “Тризна” і “Гамалія”, в яких видно “великий талант драматичеський. В рукописі зостаєт превосходная его поэма “Кавказ” [43, с. 169].

Отже, І. Вагилевичу не потрапив на очі перший “Кобзар”, інакше б не називав обидва випуски “Чигринськими” (назву “Чигиринський Кобзар” дав видавець у 1844 р.). Є серйозні підстави вважати, що діячі “Руської трійці” ознайомилися спочатку з другим виданням – “Чигиринським Кобзарем” 1844 р., якого Я. Головацькому надіслав О. Бодяньський [38, с. 39; 58, с. 111, 112]. У радянському шевченкознавстві вплив “Кобзаря” на розвиток нової української літератури в Галичині в 1840–1850-х рр. явно перебільшувався. Так, у радянський період писалося, що “з 1843 р. інтерес до Шевченкових творів зростає, і вони швидко поширюються на західноукраїнських землях. [...] Вже у 1848 р. ім’я Шевченка ... стало дуже популярним, його твори здобули широке визнання (в Галичині. – *І.Р.*) [22, с. 38, 39].

Щоправда, діячам “Трійці”, насамперед І. Вагилевичу і Я. Головацькому та їх сучасникам у 1840-х роках не судилося усвідомити переломне значення творчості Т. Шевченка в розвитку української літератури і національного руху загалом. Так, Я. Головацький у рецензії на “Ластівку”, що мала бути надрукована в альманасі “Галичанка” 1843 р.

(який так і не вийшов), проаналізував короткий шлях нового українського письменства, “молодої словесності сусідньої і сородної України”. Серед найталановитіших, на його думку, послідовників зачинателя нової літератури “несмертельного Котляревського” він назвав Основ’яненка, Карпенка, Купрієнка, Бодяньського, Гребінку, Шевченка, Галку, Могилу, Тополу. Щодо Т. Шевченка, то було дано високу оцінку творчості автора “Кобзаря”: “В його творах “Вітре буйний”, “Причинна”, а особливо “На вічну пам’ять Котляревському” показуються особливо глибоке чувство і дар прекрасного народного вислову і буйного зображення” [31, арк.4, 5; 60, с. 262, 263]. Однак прізвище Т. Шевченка опинилося в середині названого списку поряд із маловідомими літераторами. Особливу увагу Я. Головацький приділив творчості Г. Квітки-Основ’яненка, за словами автора, “незрівнянний, несказаний Основ’яненко оснував чистонародну словесність, якою жоден народ похвалитися не годен” [60, с. 263]. Водночас І. Вагилевич згадав про Т. Шевченка в самому кінці статті після І. Котляревського (“творитель літератури руської”, поема “Енеїда” якого “буде всегда оздобою літератури”), П. Гулака-Артемівського, Г. Квітки-Основ’яненка, О. Бодяньського, А. Метлинського, М. Костомарова, Є. Гребінки та багатьох інших [43, с. 166–169].

Безперечно, тут позначився вплив непоінформованості про літературне життя на Наддніпрянщині через цензурні перешкоди. Від імені тогочасної наддніпрянської інтелігенції П. Лукашевич із жалем писав І. Вагилевичу 6 липня 1844 р.: “Наша корреспонденція съ Галицією такъ затруждена, нибы съ Китаемъ”. Водночас він висловлював підтримку галичанам, що “свой родный языкъ не забываете и у леств латынську не лѣзете” [10, с. 318]. У листі до І. Вагилевича наприкінці 1843 р. скаржився, що й на Великій Україні читають “Шевченка Кобзаря и Гайдамаки больше въ рукописяхъ”, через важкодоступність книг на селі дослідженням історії і філології “заниматься не возможно” [10, с. 312]. У цілому відомості про Т. Шевченка, як і найбільш видатних наддніпрянських діячів середини ХІХ ст. П. Куліша, М. Костомарова та деяких ін., лише зрідка появлялися в галицькій пресі, частіше у польськомовній, а їхні твори були маловідомими в Галичині до початку 1860-х рр. [48, с. 205, 206].

Ширше знайомство галицької громадськості з творчістю Т. Шевченка почалося вже після його смерті в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст. Безпосередньо поштовх для розвитку народовської, українофільської течії в Галичині дала поезія Т. Шевченка, яка на початку 60-х років стала відомою в краї та викликала інтелектуальну революцію у свідомості молодого покоління. Характерно, що під час навчання у Дрогобицькій гімназії в 1850-х рр. відомий галицький діяч Т. Ревакович, як і його ровесники, практично нічого не знали про твори Т. Шевченка і

класиків наддніпрянсько-українського письменства. Десь у 1862 р. він уперше побачив Шевченковий “Кобзар”, “пильно і залюбки” читав поезії, більшість із них вивчив напам’ять, причому переписував твори власноруч, для галичан друкованого “Кобзаря” дістати тоді було майже неможливо [47, с. 259, 260]. Найбільш відомим був рукописний “Кобзар” М. Михалевича – вихованця духовної семінарії, товариша Д. Танячкевича [31, арк. 13, 14]. Про копіювання Шевченкової поезії, що набуло поширення серед галицької молоді в 1860-ті рр., пізніше згадував Олександр Барвінський: “Переписуване Шевченкових творів причинилося до того, що писці виучувалися (їх. – *I.P.*) напам’ять..., а на громадських сходинах деклямували ми головню Шевченкові твори” [5, с. 84]. З архівних джерел відомо, що переписуванням творів Т. Шевченка і розвідок про нього займалися відомі галицькі діячі О. Барвінський [30], М. Павлик [33] та ін.

Галицьку інтелігенцію з поезією Т. Шевченка ознайомив у другій половині липня 1861 р. “хлопоман”, студент Київського університету В. Бернатович. По дорозі до Праги він зупинився у Львові й розповідав студентській молоді про піднесення українського громадського руху на Наддніпрянщині. У помешканні В. Шашкевича, сина Маркіяна Шашкевича, галичани із захопленням слухали про діяльність Київської громади, українських громадівців. Книги поезій Т. Шевченка привіз до Львова купець і меценат М. Димет весною 1862 р. [48, с. 206]. М. Павлик пізніше писав у статті “Про русько-українські народні читальні”, що “в творах тих галицько-руська інтелігенція вперше побачила власний нарід, котрого природні здібності та людськість так високо підніс Шевченко”, зрозуміла, до яких “високих поетичних речей спосібна хлопська русько-українська мова”. У суспільній свідомості відбулася “ціла революція межі русинами, особливо молодшими” [41, с. 216, 217; 54, с. 71]. “Новий, нечуваний світ отворив ся нам із “Кобзаря”, – згадував О. Терлецький. – Коли з’явив ся був 1863 чи 64 року в Станіславі один екземпляр “Гайдамаків”, ...то його за пару день майже на шматки рознесли” [53, с. 101, 102]. К. Студинський влучно зауважив, що “в домовинах людей привикли ми бачити смерть, а між тим з домовини Шевченка виростало буйне, українське життя” [56, арк. 30].

Перше друковане видання творів Т. Шевченка в Галичині ініціював Олександр Барвінський у 1867 р. [57, с. 258]. Упорядники не мали оригіналів Шевченкових поезій для перевірки текстів, через що виникали помилки, наприклад, Т. Шевченкові помилково приписувалося авторство вірша “Ще не вмерла Україна”, якому судилося стати національним гімном. Однак, за словами О. Барвінського, незважаючи на “певні недостачі (недоліки. – *I.P.*), а іменно щодо упорядкування, провірення текстів і коректи”, галичани отримали “найповніший збірник Шевченкових творів...” [5, с. 109]. У передмові до видання 1867 р. [44] наголошувалося на важливості ширшого ознайомлення галицької громадськості з

геніальними творами Т. Шевченка: "...Якъ мало тихъ слівъ безсмертнихъ було у насъ въ Галичині... Хинський муръ, що ділить насъ відъ братівъ закордонцівъ, обслонивъ насъ чорнимъ покровомъ, що мовъ би за морями мало знаємо про їхъ жите и діла. Книжки зъ великою бідою відъ нихъ переходять до насъ..." [44, т. II, с. 342, 343]. Шевченкові твори неодноразово перевидавалися, мали популярність серед галичан, передусім молодшого покоління [26; 45 та ін.]. Перше видання в Галичині знаменитої Шевченкової поеми "Сон", яку вважають вершиною політичної сатири в творчості Кобзаря, вийшло у світ 1865 р. Поема була гострою сатирою на самодержавно-кріпосницьку Росію за часів царювання Миколи I [50].

Важливим напрямком у діяльності народовських громад була культурно-масова робота. Поступово в Галичині стало традиційним відзначення у березні пам'яті Т. Шевченка. Цікаво, що Т. Шевченко, як уже зазначалось, помилково був вказаний автором вірша "Ще не вмерла Україна" українського етнографа, фольклориста і поета П. Чубинського, надрукованого в "Меті" у грудні 1863 р. Галицький композитор і диригент М. Вербицький написав до нього музику, пісні-віршу судилося стати національним гімном українського народу. Вперше гімн виконано 10 березня 1865 р. на шевченківському вечорі у Перемишлі, організованому народовцями. Хор заспівав "Ще не вмерла Україна" в другій частині програми вечора як вірш Т. Шевченка, на який написано музику ("завітний гимнь Тараса") [8, с. 80, 81]. Вечір пам'яті Т. Шевченка у Перемишлі в березні 1865 р. закінчився промовою Будеволі (Д. Танячкевича) про надніпрянсько-галицьку єдність. Т. Шевченко "кохавъ рідну Україну..., – сказав доповідач. – Кохаймо и ми, цілимъ серцемъ, ту руїну славу! ... Не лякаймося признаватись, що ми одинъ народъ съ тою Україною!" [6, с. 87]. Шевченківські вечори, що регулярно відбувалися у Львові з 1868 р., а з другої половини 70-х рр. також у головних містах Галичини, були для народовців засобом пропаганди національної єдності України, перетворилися в своєрідну національну традицію [49, с. 24].

Наприкінці XIX – на початку XX ст. українська громадськість краю почала увічнювати ім'я Т. Шевченка в пам'ятниках, меморіальних дошках, назвах вулиць. Перший своєрідний пам'ятний знак Т. Шевченку був споруджений на Соکیلській скелі на Гуцульщині в с.Тюдів Косівського району. Його витесали гуцульські майстри з суцільного каменя, на пам'ятнику – Шевченкові слова (з поеми "І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм..."): "Схаменіться! будьте люди, Бо лихо вам буде. Розкуються незабаром Заковані люде – Настане суд...". Про час спорудження пам'ятного знака в краєзнавчій літературі немає точних відомостей, очевидно, це відбулося не пізніше середини 90-х рр. XIX ст. [3, с. 61, 62; 46, с. 34, 35]. Напередодні Першої світової війни пам'ятніobelіски Т. Шевченку за зразком Канівської могили поета були встановлені з ініціативи українських громад у ряді місцевостей Галичи-

ни: в с. Лисиничах теперішнього Пустомитівського району Львівської області (1911 р.), с. Вовчинці поблизу Станиславова (1911 р.), с. Надієві (нині – Долинського району на Прикарпатті, 1912 р.), с. Сільці (Тисменицького району, 1914 р.) та ін. Як правило, це приурочувалося до ювілейних подій – 50-річчя від дня смерті Т. Шевченка (1911 р.) та 100-річчя від дня його народження (1914 р.) [3, с. 62–64; 46, с. 36, 37].

У 90-х рр. XIX ст. почався збір коштів на будівництво пам'ятника Т. Шевченку, до спеціального фонду надходили пожертви з різних міст і сіл краю. Так, тільки протягом 1892–1894 рр., як свідчать архівні джерела, список подарованих предметів налічував 768 позицій [55, арк. 3–14 зв.]. Однак в австрійський період пам'ятнику Кобзарю у столиці провінції м. Львові, як і в інших великих містах краю, де українські громади значно поступалися за чисельністю і впливами полякам та євреям, так і не судилося бути. Вважається, що перший скульптурний пам'ятник-погруддя Т. Шевченка на кошти місцевої української громади було урочисто встановлено і посвячено у Винниках біля Львова у вересні 1913 р. [13, с. 15, 18, 19, 23, 24]. Перший пам'ятник Т. Шевченка в с. Лисиничах на Львівщині 1911 р. мав комбінований характер, був у формі хреста, в ніші якого містилася статуетка Ісуса Христа, а вже нижче – невелике Шевченкове погруддя [61, с. 3, 4].

У наш час налічується понад тисячу пам'ятників Кобзарю в усіх без винятку обласних центрах, багатьох містах і селах України, за кордоном. Скульптурна Шевченкіана – це в основному продукт другої половини XX – початку XXI ст. Наприклад, на Прикарпатті, за підрахунками краєзнавців Б. Гаврилів і М. Косила, сьогодні є понад 200 пам'ятників Т. Шевченку, що становить найбільшу кількість серед областей нашої держави скульптурних споруд на честь видатного поета і національного ідеолога. Їх можна поділити на кілька видів: скульптури (в повний зріст), погруддя (бюсти), пам'ятні знаки. До 200-ліття від дня народження Т. Шевченка відомі краєзнавці підготували спеціальний довідник Шевченкових пам'ятників на території сучасної Івано-Франківської області [27].

Водночас у ряді галицьких міст ще за австрійських часів з'явилися перші вулиці Т. Шевченка, що сьогодні існують чи не в кожному населеному пункті нашої держави: в Коломиї (десь у 80-х рр. XIX ст.) [23, с. 18], Станиславові (в 1900 р.) [19, с. 30] та ін. Так, у дослідженнях коломиєзнавців називаються різні дати появи вул. Т. Шевченка в місті: 1881, 1884, 1885 рр. Принаймні, в 1896 р. І. Франко в одному з листів писав, що, приїхавши на віче до Коломиї, побував на вул. Т. Шевченка [23, с. 18]. Перша вул. Т. Шевченка у сучасному обласному центрі Прикарпаття – це була нова вулиця на околиці Станиславова, що тепер носить назву російського письменника М. Лермонтова. Нинішня вулиця Т. Шевченка в Івано-Франківську колись називалася вул. Липова [19, с. 30].

НТШ офіційно звернулося до львівського магістрату в 1900 р. з ініціативою назвати площу перед будинком товариства в місті ім'ям Т. Шевченка й надати дозвіл на встановлення там пам'ятника Кобзареві. Однак місцева влада відповіла відмовою, що викликало різку реакцію голови НТШ М. Грушевського, невдоволеного тим, що наявна вулиця Т. Шевченка у Львові вже кілька років знаходилася на самій окраїні міста, в районі Погулянки [2, с. 402]. В народі цю вулицю називали Болотною, бо, за словами М. Грушевського, “мокрими часами ся “улиця” стає одним невилазним багном, котре перейти майже неможливо...”. Автор риторично запитував, чи “факт названня такого смітника в столиці Галицької Русі мусить уважатися пошаною пам'яті Шевченка, чи, може, зневагою?” [18, с. 202, 203]. Отже, в жахливому стані львівської вулиці, названої іменем Т. Шевченка, М. Грушевський справедливо вважав символ тодішнього ставлення поляків (“ojcow miasta”) до українського населення краю.

Особливу роль в утвердженні Шевченкового культу в Галичині відіграло народовське товариство “Просвіта”. На заклик Головного відділу місцеві філії “Просвіти” урочисто вшановували пам'ять видатного українського діяча. Найбільш масові заходи відбувалися в ювілейні роки, наприклад, у 1911 р., коли галицька громадськість відзначила 50-річчя від дня смерті Т. Шевченка. Головний відділ “Просвіти” вже 29 грудня 1910 р. звернувся до місцевих філій з ухвалою, в якій було сказано про підготовку пам'ятних заходів на честь “великого генія” по всьому краю. Зокрема, передбачалося проведення урочистих зборів, концертів, вистав, говорилося про те, щоб називати іменем Т. Шевченка українські просвітні інституції, вулиці і площі в населених пунктах, встановлювати скульптурні зображення і навіть висаджувати пам'ятні Шевченкові дерева з відповідним надписом та огорожею [20, арк. 44]. Вшанування пам'яті Т. Шевченка стало вагомим чинником утвердження українофільських настроїв у галицькому суспільстві, що в різних формах збереглися до сьогодні, деякі з них (приміром, висаджування шевченківських дерев) не прижилися.

Таким чином, видатний український письменник, національний ідеолог Т. Шевченко розглядав Галичину як невід'ємну частину русько-українського простору, що в ХІХ – на початку ХХ ст. знаходився під владою сусідньої з Росією Австрійської (Австро-Угорської) імперії. Він проявляв інтерес до літературного руху в краї, зокрема був поінформований про вихід альманаху “Руської трійці” “Русалка Дністровая”, тримав у руках і, мабуть, читав окремі книжки, видані країнами. Однак набагато більший вплив мала сама творчість Т. Шевченка на розвиток українського національного руху в Галичині, причому вже після його смерті (до початку 60-х рр. Шевченкові твори були відомі одиницям і не мали відчутного резонансу в громадському житті краю). Без перебільшення можна сказати, що “Кобзар” Т. Шевченка зробив інтелектуальну

революцію у свідомості молодого покоління місцевої інтелігенції, будив національні почуття і сприяв активізації українського руху у формі галицького народовства. Поступово Шевченкова постать набрала рис своєрідного національного культу, що виразно проявилось на галицькому ґрунті ще під австрійською владою на зламі ХІХ–ХХ ст., знайшло відображення, зокрема, у встановленні перших пам'ятників і пам'ятних знаків, найменуванні вулиць тощо. Сьогодні в трьох областях історичної Галичини – Львівській, Івано-Франківській і Тернопільській – налічується чи не найбільше, порівняно з іншими регіонами України, пам'ятників Т. Шевченку з понад тисячі скульптурних споруд, встановлених у всьому світі.

Література

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму; Друге, перероблене видання / Б. Андерсон; пер. з англ. В. Морозова. – К.: Критика, 2001. – 272 с.
2. Аркуша О. Місце Львова в дискусіях про національний характер Східної Галичини на зламі ХІХ–ХХ століть / О. Аркуша; За ред. О. Аркуші й М. Мудрого // Львів: місто – суспільство – культура: Зб. наук. праць. – Львів, 2012. – Т. 8. – Ч. 1: Влада і суспільство. – [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спец. випуск]. – С. 365-410.
3. Арсенич П. Тарас Шевченко і Прикарпаття / П. Арсенич. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2001. – 200 с.
4. Бантыш-Каменский Д. Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетьманства / Д. Н. Бантыш-Каменский. – К.: Час, 1993. – 656 с.
5. Барвінський О. Спомини з мого життя. Ч. І–ІІ / О. Барвінський; упоряд. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич. – Нью-Йорк; К.: Смолоскип, 2004. – 528 с.
6. Бudevоля Прощальна річъ, говорена на вечерницяхъ въ Перемишлі въ память Тараса Шевченка / [Олександр Кониський] // Мета. – Львів, 1865. – №3. – 15 (27) марця. – С. 87.
7. Вагилевич І. Замітки о руській літературі / І. Вагилевич // Письменники Західної України 30–50-х років ХІХ ст. / упоряд., підгот. Текстів І. І. Пільгука та М. Г. Чорнописького. – К., 1965. – С. 158-170.
8. Вечерниці въ память Тараса. Допись зъ Перемишля // Мета. – 1865. – №3. – 15 (27) марця. – С. 80, 81.
9. Вілсон Е. Українці: несподівана нація / Е. Вілсон; пер. з англ. Н. Гончаренко та О. Гриценко. – К.: Вид-во “К.І.С.”, 2004. – 552 с.
10. Возняк М. У століття “Зорі” Маркіяна Шашкевича (1834–1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка / М. Возняк. – Львів, 1935. – Ч. І, ІІ. – 324 с.
11. Возняк М. Шевченко і Галичина (Слід зацікавлення Шевченка Галичиною в 1843 р.) / М. Возняк // Україна. Науковий журнал українознавства. – К., 1930. – Березень – квітень. – С. 66-72.

12. Гоголь Н. В. Собрание сочинений: В 7-ми т. / Н. В. Гоголь. – М.: Современник, 1983. – Т. 7: Письма / под общ. ред. С. И. Машинского и М. Б. Храпченко. – 639 с.
13. Грабовецький В. Історія встановлення першого скульптурного пам'ятника Тарасові Шевченкові у Винниках в Україні і світі 1913 р. та вшанування Кобзаря / В. Грабовецький. – Івано-Франківськ, 2012. – 312 с.
14. Грабович Г. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка; 2-ге вип. й авторизоване вид / Г. Грабович; пер. з англ. С.Павличко. – К.: Критика, 1998. – 206 с.
15. Грабович Г. Шевченко, якого не знаємо (З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецепції поета) / Г. Грабович. – К.: Критика, 2000. – 319 с.
16. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
17. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) / Я. Грицак. – К.: Критика, 2006. – 632 с.
18. Грушевський М. Улиця Шевченка у Львові / М. Грушевський // Грушевський М. Твори: У 50-ти т. – Т.1. Серія “Суспільно-політичні твори (1894–1907)”. – Львів: Світ, 2002. – С. 202-203.
19. Головатий М. Етюди старого Станиславова / М. Головатий. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 148 с.
20. Державний архів Івано-Франківської обл. – Ф.378 (Філія товариства “Просвіта” у м. Станиславові). – Оп.1. – Спр.2 (Переписка з Головним відділом товариства “Просвіта” про проведення збору пожертвувань для культурно-просвітницьких цілей “Просвіти”, про святкування 50-ліття з дня смерті Т. Шевченка. 1910). – 47 арк.
21. Дубина М. І. За правду слова Шевченка. Ідеологічна боротьба навколо спадщини Т.Г.Шевченка в Західній Україні (1842–1939) / М. І. Дубина. – К.: Вища школа, 1989. – 165 с.
22. Дубина М. І. Шевченко і Західна Україна / М. І. Дубина. – К.: Вид-во Київського ун-ту, 1969. – 156 с.
23. Енциклопедія Коломийщини. – Зшиток 13, літера Ш / За ред. М. Савчука. – Коломия: Вік, 2003. – 112 с.
24. Ільницька Л. Кирило Студинський – дослідник зв'язків “Руської трійці” з Наддніпряниною в XIX ст. / Л. Ільницька // Бібліографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка у Львові (1909–1939): напрями діяльності та постаті. Збірник наукових праць / упорядкув. і заг. ред. текстів Л. І. Ільницької, відп. ред. М. М. Романюк. – Львів, 2010. – С. 187-206.
25. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу / О. Забужко. – 3-є вид. – К.: Факт, 2006. – 148 с.
26. Кобзарь Т. Шевченка. Выбѣръ поезій для народа / Накладомъ Товариства “Просвѣта”. – Львѣвъ, 1894. – Част. перша. – 117 с.; Львѣвъ, 1895. – Част. друга. – 137 с.

27. Косило М. Пам'ятники Кобзареві на Прикарпатті. Краєзнавчий довідник / М. Косило, Б. Гаврилів. – Івано-Франківськ, 2014. – 128 с.
28. Костомаров М. І. “Закон Божий (Книга буття українського народу) / М. І. Костомаров. – К., 1991. – 40 с.
29. Ластівка. Сочиненія на Малороссійскомъ языкѣ / собралъ Е. Гребенка. – С. Пб., 1841. – 384 с.
30. Львівська національна наукова бібліотека (ЛННБ) ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.11 (Барвінські). – Од. зб.4205 (Барвінський Олександр “Шевченкіана” – виписки з розвідок про Т. Шевченка. Б.м., б.д.). – 78 арк.
31. Львівська національна наукова бібліотека (ЛННБ) ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.29 (Возняк М. С.). – Од. зб.133 (Возняк М. “Перший етап зацікавлення Шевченком у Наддністрянщині”. Стаття). – 15 арк.
32. Львівська національна наукова бібліотека (ЛННБ) ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.36 (Головацький Я.). – Од. зб.789 (Шевченко Т. “На вічну пам'ять Котляревському”, “До українського писакі”, “Перебендя”, з поеми “Гайдамаки” та ін. Копії Я. Головацького з кн. “Чигиринський Кобзарь и Гайдамаки. Соч. Шевченка” (С. Пб., 1844) та зб. “Ластівка” (1841)). – 15 арк.
33. Львівська національна наукова бібліотека (ЛННБ) ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.160 (Павлик М.). – Од. зб.39 (Виписки М. Павлика поезій Т. Шевченка. Б.м., б.д.). – 5 арк.
34. Магочій П.-Р. Історія України / авторизований пер. з англ. Е. Гийдела, С. Грачової / Павло Роберт Магочій. – К.: Критика, 2007. – 640 с.
35. Максимовичъ М. О стихотвореніяхъ Червонорускихъ / М. Максимовичъ // Кіевлянинъ на 1841 годъ. – К., 1841. – Кн. 2. – С. 119-152.
36. Михальчукъ К. П. Открытое письмо къ А. Н. Пыпину, по поводу его статей въ “Вѣстн. Евр.” о спорѣ между Южанами и Сѣверянами. (Къ исторіи отношеній къ Украинству представителей прогрессивной части русскаго образованнаго общества) / К. П. Михальчукъ. – К., 1909. – 76 с.
37. Нахлік Є. Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики / Є. Нахлік. – Львів: Інститут літератури, 2003. – 568 с.
38. Нечиталюк М. Шевченко переступає Збруч / М. Нечиталюк // Жовтень. – Львів, 1965. – № 3. – С. 37-42.
39. Огоновскій О. Маркіянъ Шашкевичъ. Про его жите и письма / О. Огоновскій. – Львовъ, 1886. – 104 с.
40. Охримович Ю. Розвиток української національно-політичної думки (Від початку ХІХ століття до Михайла Драгоманова) / Ю. Охримович. – Нью-Йорк, 1965. – 120 с.
41. Павлик М. Твори / М. Павлик; упоряд. В. Яременка; передм. В. Качкана; приміт. В. Качкан, В. Яременко. – К.: Дніпро, 1985. – 367 с.
42. Писання Маркіяна Шашкевича / М. Возняк. – Львів, 1912. – 294 с.
43. Письменники Західної України 30–50-х років ХІХ ст. / упоряд., підгот. текстів І. І. Пільгука та М. Г. Чернописьского. – К.: Дніпро, 1965. – 652 с. (с. 158-170).

44. Поезії Тараса Шевченка / накладомъ К. Сушкевича. – Львів, 1867. – Т.І. – 280 с.; Т.ІІ. – 350 с.
45. Поэзии Т. Шевченка / Библиотека “Зорѣ”. – Львѣвъ, 1884. – Часть перша. – 112 с.; Львѣвъ, 1885. – Часть друга. – 96 с.
46. Полек В.Т. Тарас Шевченко і Прикарпаття / В. Т. Полек. – Івано-Франківськ: Облполіграфвидав, 1991. – 40 с.
47. Ревакович Т. З початків ширення поезій Шевченка в Галичині / Т. Ревакович // Записки НТШ. – Львів, 1918. – Т. СХХV-СХХVІІ. – С. 259-61.
48. Серета О. Національна свідомість і політична програма ранніх народовців у Східній Галичині (1861–1867) / О. Серета // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Львів, 1999. – Вип. 34. – С. 199-214.
49. Серета О. В. Формування національної ідентичності: ранні народовці у півдавстрійській Східній Галичині (1860–1873) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії зі спеціальності історія / Серета Остап Володимирович. – Будапешт, 2003. – 36 с.
50. Сонь. Поема Т.Шевченка / Видав Кс. Климковичъ. – Львівъ, 1865. – 20 с.
51. Стеблій Ф. Кирило-Мефодіївське братство і Галичина / Ф. Стеблій // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2004. – Вип. 12. – С. 293-07.
52. Студинський К. Коли вперше проявив ся вплив “Кобзаря” Т. Шевченка, вид. в р. 1840 на руске письменство в Галичині? / К. Студинський // Руслан. – Львів, 1897. – Ч. 51. – 4(16) марта. – С. 1, 2; Ч.52. – 5(17) марта. – С. 1, 2; Ч.53. – 6(18) марта. – С. 1-3.
53. Терлецький О. Галицько-руське письменство 1848–1865 рр. на тлі тогочасних суспільно-політичних змагань галицько-руської інтелігенції. Недокінчена праця / О. Терлецький. – Львів, 1903. – 146 с.
54. Трусевич С. М. Суспільно-політичний рух у Східній Галичині в 50–70-х роках ХІХ ст. / С. М. Трусевич. – К.: Наук. думка, 1978. – 168 с.
55. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАЛ України). – Ф.309 (Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів). – Оп.1. – Спр.359 (Список жертводавців і перелік предметів, подарованих у фонд будівництва пам’ятника Т. Шевченку в Києві. 1894–1895). – 28 арк.
56. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАЛ України). – Ф.362 (Студинський К. – академік). – Оп.1. – Спр.74 (Праця “До історії взаємин Галичини з Україною в рр. 1860–1873”. Рукопис і брошури). – 88 арк.
57. Чорновол І. Олександр Барвінський у контексті розвитку історичної науки в Галичині / І. Чорновол // Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.; pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka. – Rzeszów, 2004. – Т. ІІ. – S. 257-271.
58. Шалата М. Й. Маркіян Шашкевич. Життя, творчість і громадсько-культурна діяльність / М. Й. Шалата. – К.: Наукова думка, 1969. – 256 с.
59. Шашкевич М. Веснівка: Лірика. – Львів: Каменярь, 1987. – 125 с.

60. Шашкевич М. Твори / М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький; упоряд., вступ. ст. та приміт. М. Шалати. – К.: Дніпро, 1982. – 368 с.
61. Шевченко в краю Франка. Пам'ятники Кобзареві на Дрогобиччині / упоряд. М. Шалата. – Дрогобич: Коло, 2003. – 80 с.
62. Шевченко Т. Прогулка с удовольствием и не без морали / Т. Шевченко // Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 6-ти т. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – Т.4. – С. 247-391.
63. Шевченко Т. Кобзар / Т. Шевченко. – К.: Дніпро, 1994. – 687 с.
64. Щурат В. Г. Вибрані праці з історії літератури / В. Г. Щурат / упоряд., вступ. стаття, прим. та комент. С. В. Щурата. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963. – 435 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 16.09.2013 р.

*Рекомендовано до друку докт.істор.наук, професором Козуляком М.В.,
засл. прац. культури України, доцентом Арсеничем П.І.*

TARAS SHEVCHENKO AND GALICIA (XIX - EARLY XX CENTURIES)

I. Ya. Raikivskyi

*PreCarpathians National University by Vasyl Stefanyk;
History of Ukraine Department literature;
76000, Ivano-Frankivs'k, Shevchenko str., 57*

The article highlights the influence of T. Shevchenko's works on modern Ukrainian national identity formation in Galicia from the 1840s to the early XX century. A special focus is on the Russian Trinity's first impression of the prominent Ukrainian writer and national ideologist, as well as on T. Shevchenko's interest in Galicia and the formation of the Shevchenko cult in the region. Additionally, the author comments on the availability of the first 1840 edition of "Kobzar" to Galician public figures.

Key words: *Taras Shevchenko, Ukrainian national movement, Galicia, nat*

УДК 821.161.2 “18”–141.09Т. Шевченко
ББК 83.3 (4 Укр)

ЖІНКИ, ЯКИХ ЛЮБИВ КОБЗАР

Л. В. Данилюк

Спілка журналістів України; м. Київ

У статті штрихами окреслено особисте життя Тараса Шевченка – його кохання до жінки. Ці сторінки дають змогу доповнити біографію поета, по-новому поглянути на його творчість.

Ключові слова: Шевченко, кохання, біографія, поетична творчість.

Життя й творчість Тараса Шевченка детально вивчені й висвітлені в численних працях дослідників. Проте про його особисте життя згадують рідко. Але хіба міг столичний поет, художник, поціновувач театральних вистав, бажаний гість на балах та в аристократичних салонах не любити жінок? І хіба можна було не любити його?

За своє недовге життя Тарас Григорович Шевченко встиг пережити чимало любовних утіх та розчарувань. Причому розчарувань на його долю випало значно більше. Якщо він кохав, то йому часто не відповідали взаємністю, якщо його кохали, то його серце вже належало іншій. Шевченковим раєм на землі були біленька хата, любляча дружина й маленькі діточки, а раєм жінки, котрій він довіряв ці мрії, – його гроші.

Так, Шевченко не був святим. Його музою була не одна жінка. Він залицявся й до заміжніх, і до вдвічі молодших за себе дівчат. Його серце боліло й за простими бідними наймичками, і за дамами з вищого світу. Що ж, генії частіше захоплюються, швидше закохуються й більше страждають.

Перша пристрасть спалахнула в 13-річного Шевченка до сусідки Оксани Коваленко, якій на ту пору виповнилося 11 років. Приязні стосунки між ними тривали кілька років. Згодом Тарасові разом з іншою прислугою пана Енгельгардта, у якого він був козачком, довелося виїхати у Вільно.

*Ми вкупочці колись росли,
Маленькими собі любились.
А матері на нас дивились
Та говорили, що колись
Одружимо їх. Не вгадали.
Старі заранне повмирало,
А ми малими розійшлись
Та вже й не сходились ніколи.*